

*Nkul AS Simelane | Mutshamaxitulu wa Huvo
Private Bag x3015 | Randburg 2125, South Africa
Riq: +27 12 429 2554 (Matsalani wa Huvo) | Imeyili:
sakhis@unisa.ac.
za
www.unisa.ac.za*

**NKUL S SIMELANE, MUTSHAMAXITULU WA
HUVO**

**YUNIVHESITI YA AFRIKA
DZONGA**

MARUNGULA YO TLANGELA

**NTLANGELO WA VU 145 WA SIKU RA KU
SUNGULA KA UNISA**

ZK MATTHEWS GREAT HALL, MUCKLENEUK CAMPUS

4

MAWUWAN

I 2018

Yunivhesiti ya Afrika leyi antswisaka vumundzuku bya vanhu

Ndza khensa Mufambisi wa
Nongonoko

Vaendzi vo hlonipheka, vamanana na
vatatana

I mikarhi yo fana na leyi, loko vandla ri khoma lembe ra vu 145, leswaku
hina hi nga xiphemu xa rona hi titwa hi tinyungubyisa hi leswaku

hakunene hi le ku fambiseni ka vandla leri kamberiweke na ra vutlhari, leri yaka emahlweni ri hefemula, ri hanya, ri antswisa vumundzuku no nyika vukorhokeri eka vanhu. Hakunene i ntokoto lowu tiyisaka hambi ku antswa ku va xiphemu xa ntlangelo wa vu 145 wa siku ra ku sungula ka Unisa.

Swi tlhela swi tiyisa ku anakanya nkoka wa siku ra kusungula ka hina ra vu145 tanihileswi ri kotlanaka na lembe xidzana ra ku velekiwa ka Nelson Mandela; khale ka xichudeni xa Unisa. Hi ku xixima vutomi bya Madiba na ndzhaka, naswona loko hi landzelela timitsu ta hina eAfrika Dzonga na le ka tikonkulu ra Afirika, hi lava ku tlangela 145 wa malembe hi ku tshikelela nakambe marungula ya Siku ra Nelson Mandela, ya leswaku hambiloko migingiriko ya wena yi nga va yitsongo kanjhani, tlangela hi ku cinca misava hi ndlela yo antswa, ku fana na leswi Nelson Mandelela a swi endleke masiku hinkwawo.

A ku na ku kanakana emiehleketweni ya mina leswaku ndzima leyi ya 145 wa malembe leyi Unisa yi nga eku yi tlangeleni namuntlha i xikombiso xa ku humelela ka yona, mindzingeto,ku hlupheka, ku hlula na ku tlhelela eka xiyimo xa ntolovelolo

Unisa i xiphemu xa rendzo roleha ro ya eka mianakanyo ya yunivhesiti hi ku angarhela. Ndzi fanele ndzi tshikelela leswaku tiyunivhesiti i swiphemu swa mavandla ya nkoka yo endliwa hi vanhu lama tshamaka ma karhi ma kuma nyingiso wa vanhu na ku xopaxopiwa, hambileswi ku nga hava na munhu na un'we loyi a navelaka leswaku loko a ma nga ri kona. Tiyunivhesiti, ku fana na mavandla lamakulukumba ya nkoka lama endliweke hi vanhu, ti tshama ti ri eka minxungeto ya "nkucetelo wa vulawuri" hi mitlawa yo hambanahambana- ku suka eka ntsindza ku ya eka mfumo. Vaaki na swichudeni naswona swi lava ku" lawula" tiyunivhesiti.

Hikwalaho, loko yunivhesiti yi fanele yi hlamula eka swikoxo swa vakhumbheki vo hambanahambana, yi fanele yi tlhela yi papalata ku tirha tanihi xikombathelo xa moya lexi hlamulaka eka moya wihi kumbe wihi lowu hungaka. Ku na mikarhi leyi tiyunivhesiti ti faneleke ti rhangela hi ku tirhisa mikanerisano ya vanhu ku ya hi ku kumiwa ka ndzavisiso wuntshwa loko hi hala tlhelo ti tshama ti karhi ti landzelela swileriso swa mitlawa ya tona yo hamabnahambana.

Hakunene a ku ri hi moya walowo leswaku Unisa yi tinyiketerile eka ku hetisisa swikoxo swa vanhu swa ku va vandla ra dyondzo ya le henhla ro fikeleleka, leri namuntlha hi ri vulaka leri fikelelekaka hi swifambisamahungu. (ODEL). Eka lava mfumo wa xihlawuhlawu a wu va vona va ri na khombo na ku va matherorisi na ku va pfalela eka mavandla yo tiveka yo fana na Robben Island- Unisa yi va amukerile tanihi swichudeni na vanhu na ku twisisa torha ra vona ra dyondzo na vutivi. Ahi tlangeleni Unisa eka ntirho lowu wa nkoka wa kahle. Hi tiboha ku ya emahlweni hi hlayisa, hi hlamula na ku antswisa vukorhokeri eka vanhu.

Unisa hakunene i yunivhesiti yikulukumba leyi tinyungubyisa hi ku va kaya eka swichudeni swo hundza

350 000. Hi tinyungubyisa hi ku va vandla ra nkoka eka ku ndlandlamuxa mfikelelo eka swichudeni swotala. Hi vonile nkulo lowu enerisaka eka nxaxamelo na mitlawa ya vuseketeri bya swichudeni swa hina. Hi ya emahlweni hi kokarinoko ra nhlayo ya swichudeni leswi humaka eka

dyondzo ya sekondari swi karhi swi lava dyondzo ya le henhla leyi kotekaka no fikeleleka. Hi ku engetela, hi vonile ku ndlandlamuka eka nhlayo ya swichudeni leswi nga tirheku naswona leswi nga eku laveni ka swivandlanene swa dyondzo yo antswa. Leswi swi pfula ndlela eka Unisa na mfumo wa hina ku anakanya xiphigo lexi leswi xi swi tisaka.

Tanihi Huvo, leyi tirhisanaka na Sineyiti na vufambisi bya Unisa, hi ringeta ku endla leswaku vandla leri rikulukumba ra dyondzo ya le henhla ri hanya na ku hanya kahle loko ri karhi ri dilivhara mpfumelelo wa rona. Hi tiboha ku tiyisisa leswaku:

- tiphurojeke ta hina ta vutlhari na akhademiki i ta xiyimo xa le henhla na ku va leti feneleke
- swichudeni swa hina swi na ntokoto wo antswa wa vunyiki bya vukorhokeri naswona swa tinyungubyisa hi ku va swi ri eUnisa
- ha cincacica naswona mikarhi hinkwayo ha tikambisisa hina vinyi hi xikongomelo xa cinco, vuengetelaswintshwa na ku va erivaleni eka ku valanga tindlela tintshwa to tiva, miehleketo yintshwa ya swilo leswi nga kona na ntwisiso wuntshwa wa matimba na vulawuri.

Holobye, ndzi fanele ku vula leswaku hina eUnisa hi teka swiphiqo leswi nga kona sweswi leswi fambafambaka eka xiyenge xa dyondzo ya le henhla eAfrika Dzonga hi ndlela ya siriyasi kambe ku nga ri hi ndlela yo herisa leswaku hi ta tiyisisa ku hela ka yunivhesiti.

Na kan'we; hi swi teka tanihi tlhontlho lowu hi pimiwaka hi wona eka ku kumisisa loko hi ta pfuka hi ndlela yo ringanela eka wona naswona hi wu amukela tanihi xivandlanene xo hetisa kuengetelaswintshwanakambe eka vandla ra hina ra kahle.

Hi vandla leri ri tinyiketeleke ku va ra Xiafirika hi ntiyiso eka ndzhavuko loko hi hala tlhelo hi endla mphikizano misava hinkwayo. Hi nga va hi ri

vandla rosungula ra dyondzo ya le henhla laha Afrika Dzonga leri ri nga kalangiku ri chava ku vuya ka ku susa vukoloni na vuafrikahato. Leswi hi swona swi endlaka leswaku hi tinyungubyisa hi ku va kaya ra Xikolo xi ri xoxe xa "Annual Decoloniality Summer School" lexi veke kona ku nga se va na mavandla ya ' Rhodes must Fall" na "Fees must Fall"- hikuva xivutiso xa vululami bya vanhu xi tshamile xi ri mhaka leyi karhataka.

Hi 2016, Unisa yi sungurile maendlelo ya cinco lama fikeleleke leswaku ku va na Wekixopo ya Cinco wa Huvo hi Mhawuri 2017 leyi katseke vakhumbheki hinkwavo va Unisa. Cinco wu tshama wu ri ehenhla eka ajenda ya hina. Hi pfapfarhutile pulani leyi hlamuselaka vunhenha bya Unisa, ku tinyiketela na ku titshebha eka ku langutana na nkarhi lowu hundzeke lowu a wu karhata na vumundzuku byo kanakanisa. Eka ku endla hinkwaswo leswi hi tiyisiwa hi vutivi lebyi tisenhara ta ndzavisiso wa hina wa Pan-African" na mavandla swi tivisaka ku simekiwa ka switirateji swa Unisa, tipulani na tipholisi.

A ku na ku kanakana emiehleketweni ya mina leswaku loko hi vumba ku tsakela kofana tanihi ndyangu wa Unisa ku hatlisisa tiphurojeke ta vutivi na ku antswisa vukorhokeri eka swichudeni swa hina, ku hava lexi nga ta hi yimisa. Ntlangelo wa malembe ya 145 wu ta hi pfumelela ku tinyiketela nakambe eka ku tumbuluxa mfuwo wa hiseko lowu Unisa yi wu yimelaka, naswona loko swa hatetano hi ta tumbuluxa yunivhesiti leyi tirhaka hi xiyimo xa le henhla, leyi kongomisaka eka vukorhokeri na vandla leri

kongomisaka eka vanhu.

Ndzi pfumeleleni nakambe ndzi teka nkarhi lowu ndzi khensa vurhangeri bya khale bya vandla leri (Swirho swa huvo, Vachanselara na Swandla swa Vachanselara) na vurhangeri lebyi nga kona sweswi ku va va endla ntirho wa kahle. Tisisiteme na maendlelo a swi ta va swi nga akiwanga hi vusiku byin'we.

Mi nge ndzi hetelela hi ku vula nakambe marito ya Xandla xa Chanselara wa Unisa eka ku pfuriwa ka ximfumo ka lembe ra 2018 ra akhademiki hi Nyenyanyani laha a hlambanyeke leswaku: "2018 i lembe ra ku simeka tipulani na tipholisi leti hi twananeke tona hi ndlela ya kahle". Naswona ndzi pfumelelana na yena. Hi ku yimela "maUnisa hinkwawo" na vakhumbheki hinkwavo lava nga kona laha, ndzi joyineni eka ku navelela Unisa siku ra vu 145 yi sunguriwile !

Ndza
khensa